

Social Work & Education

©SW&E. 2025

УДК 364-787.2-058.51(1-87)

DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.11

Аліна ДУЛЯ,

доктор філософії за спеціальністю 231 Соціальна робота, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, a.dulia@kubg.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9067-4820>

Марина ЛЕХОЛЕТОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, m.lekholetova@kubg.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4055-991X>

Тетяна ЛЯХ,

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна, t.liakh@kubg.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8807-0497>

Статус статті:

Отримано: травень 07, 2025

1-ше рецензування: травень 15, 2025

Прийнято: травень 30, 2025

Дуля, А., Лехолетова, М., Лях, Т. (2025). Соціальна робота з бездомними особами в країнах Європи: досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги. *Social Work and Education*, Vol. 12, No. 2 pp. 241-258. DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.11

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БЕЗДОМНИМИ ОСОБАМИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Анотація. Проблема бездомності є однією з найбільш гострих та соціальних проблем суспільства, яка існує у світі. Вивчення зарубіжного досвіду в сфері підтримки бездомних осіб є надзвичайно цінним для удосконалення національної політики та практик соціальної роботи.

Метою статті є проаналізувати європейський досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам для виявлення ефективних моделей, стратегій і практик, які можуть бути адаптовані до українських умов для підвищення якості соціальних послуг і зменшення масштабів бездомності.

Авторами розглянуто сутність поняття «бездомна особа» за кордоном, зокрема, в країнах Європейського союзу (Фінляндії, Швеції, Франції, Польщі). Систематизовано досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам в зазначених країнах, оскільки у них наявні приклади як провідних, так і перехідних моделей у сфері соціальної підтримки і вони мають різний рівень розвитку системи соціального захисту бездомних осіб.

Визначено, що основними напрямками роботи з бездомними особами в європейських країнах є: забезпечення житлом (постійним, тимчасовим та екстремим); надання гуманітарної допомоги з метою забезпечення базових потреб (їжа, одяг, ковдри, засоби гігієни, можливість випрати одяг, прийняти душ); забезпечення вільного доступу до соціальних та медичних послуг; здійснення соціальної підтримки з метою реінтеграції та повернення до нормального життя; вулична соціальна робота (гуманітарна допомога, налагодження взаємодії з бездомними особами, інформаційно-роз'яснювальна діяльність, інформування про можливості житла та сприяння в отриманні житла і медичної допомоги); допомога з працевлаштуванням; профілактика бездомності. Визначено, що підвищення якості соціальних послуг і зменшення масштабів бездомності в Україні можливе шляхом адаптації європейського досвіду в українських умовах (налагодження міжсекторальної взаємодії у наданні допомоги бездомним особам, комплексності послуг враховуючи індивідуальні потреби бездомних осіб, створення безпечного, інклюзивного та сприятливого середовища для профілактики вразливості, соціально виключених та дискримінації бездомних осіб).

Ключові слова: бездомні особи, соціальна робота, соціальні послуги, соціальна підтримка, гуманітарна допомога, соціальні проєкти, міжнародні організації, громада.

ВСТУП

Проблема бездомності залишається однією з найгостріших соціальних викликів у всьому світі, зокрема й в Україні, особливо в умовах збройного конфлікту, економічної нестабільності та внутрішнього переміщення населення. Ефективна система соціальної підтримки бездомних осіб потребує комплексного підходу, що охоплює як гуманітарну допомогу, так і довготривалі соціальні програми. Вивчення зарубіжного досвіду в цій сфері є надзвичайно цінним для удосконалення національної політики та практик соціальної роботи. Аналіз кращих міжнародних практик дозволяє не лише оцінити ефективність різних моделей підтримки, але й адаптувати інноваційні підходи до українського контексту з урахуванням поточних реалій. Саме тому звернення до соціальних і гуманітарних аспектів допомоги бездомним у зарубіжних країнах є своєчасним і важливим для фахівців соціальної сфери, науковців і практиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема бездомності та дослідження потреб бездомних осіб у різних країнах світу привертають пильну увагу наукової спільноти, оскільки безпритульність дедалі частіше розглядається не лише як соціальна аномалія, а як наслідок структурних змін у політиці, економіці та міському плануванні.

У низці праць виокремлено науковий інтерес до класифікації бездомних осіб та розробки глобальної системи для концептуалізації і якісного вимірювання масштабів бездомності (Busch-Geertsema et al., 2016). Запропоновані у цих дослідженнях підходи спрямовані на стандартизацію методологій і створення основ для порівняльного аналізу політик у сфері подолання безпритульності.

У центрі уваги багатьох сучасних досліджень – питання доступу бездомних осіб до систем соціальних і медичних послуг. У публікаціях (Andrade de Souza et al., 2024; Johari, Azim & Wahid, 2025) проаналізовано бар'єри, що перешкоджають повноцінній реалізації прав бездомних на базові соціальні гарантії, зокрема – труднощі в ідентифікації, обмежений доступ до медичної допомоги, правову незахищеність та стигматизацію.

Окрема увага в науковому дискурсі приділяється питанням гуманітарної допомоги в різних країнах (Бесєдін, 2025), а також реалізації гуманітарних програм підтримки вразливих груп населення в умовах воєнного часу та посткризових трансформацій (Спіріна, Лехолетова та Лях, 2025). Ці дослідження акцентують на необхідності інтеграції соціального захисту з гуманітарною відповіддю, що особливо актуально в контексті підтримки бездомних осіб.

Досвід окремих європейських країн також активно вивчається з позиції ефективності соціальних інтервенцій. Зокрема, у фінському контексті досліджено інтеграцію соціальних послуг, динаміку розвитку бездомності у великих містах, особливості форм безпритульності та потреби бездомних осіб (Kamppila, 2024). Ці аспекти розглядаються як у площині інституційної підтримки, так і через призму місцевих практик реінтеграції.

Польські вчені (Mikołajczyk & Grudziowska, 2018; Cendrowicz, 2017) приділяють увагу специфіці соціальної роботи з бездомними особами, аналізуючи функціонування притулків, вуличну соціальну роботу, участь місцевих громад у процесі ресоціалізації та міжгалузеву взаємодію.

У Швеції питання ролі соціальних служб у подоланні безпритульності розглядається через призму співпраці некомерційних та муніципальних організацій

(Jakobsson, 2023; Hultström, 2023), що дозволяє забезпечити комплексну підтримку бездомних осіб – від первинного втручання до тривалої соціальної адаптації.

У Франції провідною темою є практика мобільних соціальних бригад, які забезпечують право бездомних на житло та працюють над подоланням соціальної ізоляції (Muller, 2023). Водночас, дослідники акцентують на проблемах доступу до соціальної підтримки та гуманітарної допомоги (Chareyron & Domingues, 2018), а також на інтеграційних підходах через підтримку зайнятості (Lacoste, 2023), що виступає важливою складовою реінтеграції осіб, які тривалий час перебували в стані бездомності.

Таким чином, сучасні наукові публікації відображають зростаючу увагу до системної взаємодії соціальних і гуманітарних програм у сфері підтримки бездомних осіб. Міжнародний досвід засвідчує необхідність переходу від фрагментарної допомоги до комплексних моделей, що поєднують соціальні послуги, гуманітарну відповідь і міжсекторальне партнерство.

МЕТА І ЗАВДАННЯ

Проаналізувати європейський досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам з метою виявлення ефективних моделей, стратегій і практик, які можуть бути адаптовані до українських умов для підвищення якості соціальних послуг і зменшення масштабів бездомності. Для досягнення мети вирішувались такі завдання: 1) розгляд сутності поняття «бездомна особа» за кордоном; 2) систематизація європейського досвіду соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Проблема бездомності та зростання числа бездомних осіб спричинено війнами, міграцією населення, економічними та гуманітарними кризами (бідність, безробіття, стихійні лиха, відсутність соціальної допомоги), особисті проблеми (проблеми з психічним здоров'ям і залежності від психоактивних речовин, насильство в сім'ї та інші складні життєві обставини). Явище бездомності негативно впливає, як на самих бездомних осіб (погіршення фізичного та психічного здоров'я, соціальна ізоляція та виключення, відсутність житла, дискримінація, порушення прав людини), так і на суспільство в цілому (навантаження на державні служби, економічний тягар для платників податків, зростання рівня злочинності та занепокоєння з боку населення, порушення громадської безпеки).

У міжнародному нормативно-правовому полі немає єдиного затвердженого визначення поняття «бездомні особи», яким могли б керуватися різні країни світу у боротьбі з бездомністю.

Науковці V. Busch-Geertsema, D. Culhane, S. Fitzpatrick рекомендують розробити чітке та послідовне визначення поняття «бездомні особи», яке матиме глобальний резонанс і буде застосовуватися змістовно в країнах з дуже різними економічними, житловими та культурними умовами. Відповідно до цього автори класифікували бездомних осіб у три категорії:

– люди без житла – ті, хто спить у місцях, не призначених для проживання людей (вулиця, дахи будинків, різні види транспорту) і у різних країнах їх називають по різному («без даху», «ті, хто живуть/сплять на вулиці», «вуличні бездомні», «без даху над головою»);

– люди, які проживають у тимчасовому або кризовому житлі – ті, хто проживає в житлі, офіційно наданому державними або благодійними організаціями (нічліги,

гуртожитки для бездомних осіб, жіночі притулки, табори, приймальні центри призначені для внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку, біженців та інших мігрантів). Таке житло надається для тих, хто не може самостійно забезпечити собі житло;

– люди, для яких проживання у наявному житлі є небезпечним – ті, хто тимчасово діляться своїм житлом з друзями та родичами, живуть під загрозою насильства, у готелях типу «ліжко та сніданок», у непридатному для проживання житлі, у трейлерах, караванах та наметах, у надзвичайно перенаселених умовах, у нетрадиційних будівлях та тимчасових спорудах, неформальних поселеннях (Busch-Geertsema et al., 2016).

Статистичний відділ Організації Об'єднаних Націй розкриваючи поняття «бездомні особи» об'єднує їх у дві категорії: первинна бездомність (або без даху над головою) – це категорія осіб, які проживають на вулиці не мають притулку чи житлового приміщення; вторинна бездомність – ця категорія включає осіб, які не мають постійного місця проживання та часто переїжджають між різними типами житла (включаючи житло, притулки чи інші житлові приміщення); осіб, які зазвичай проживають у довгострокових «перехідних» притулках або подібних закладах для бездомних осіб; осіб, які проживають у приватних помешканнях, але у своїй переписній формі вказують «без звичайної адреси» (The Office of the High Commissioner for Human Rights, 2020). Аналіз сутності поняття «бездомні особи» в європейських країнах подано в таблиці 1.

Бездомні особи є однією з найбільш вразливих, соціально виключених та дискримінаційних груп населення, які потребують соціального захисту. В Загальній декларації прав людини зазначено, що кожна людина має право на рівень життя, достатній для здоров'я та благополуччя її самої та її сім'ї, включаючи їжу, одяг, житло та медичну допомогу та необхідні соціальні послуги, а також право на забезпечення у разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості або іншої втрати засобів до існування за обставин, що не залежать від неї (Universal Declaration of Human Rights, б. д.). Згідно з декларацією, право на житло слід розглядати як основний гуманітарний принцип. Таким чином можна зазначити, що з метою забезпечення прав бездомних осіб, кожна країна світу повинна забезпечити їм вільний доступ до житла, соціальних та медичних послуг, а також надавати соціальну підтримку та гуманітарну допомогу.

Соціальна підтримка та гуманітарна допомога бездомних осіб є одними із ключових механізмів захисту прав бездомних осіб, забезпечення їхніх базових потреб, зниження рівня соціального виключення та дискримінації, профілактики бездомності, а також створення інклюзивного та безпечного середовища для всього населення, незалежно від ступеня їхньої вразливості.

Зарубіжні вчені (Andrade de Souza et al., 2024) досліджуючи питання доступу бездомних осіб до політики соціального захисту, стверджують, що в соціальній підтримці даної групи отримувачів послуг важливим є екстрені втручання, які б включали заходи спрямовані на сприяння доступу бездомних осіб до надання послуг, включаючи міжсекторальність служб охорони здоров'я, інститутів соціального захисту та третього сектору. Автори наголошують на тому, що якість надання соціальної підтримки та гуманітарної допомоги залежить від розуміння профілю бездомних осіб, ефективності системи охорони здоров'я та соціального захисту, міжсекторального характеру.

В свою чергу M. Johari, N. Azim, H. Wahid зазначають, що для створення дієвого механізму соціальної підтримки бездомних осіб робота з ними повинна ґрунтуватись на співпраці державних організацій та суб'єктів громадського суспільства у розробці цілісних та інтегрованих рішень, що охоплюють програми економічного розширення

прав і можливостей бездомних осіб, доступ до медичних та психологічних послуг, комплексну систему соціальної підтримки, програми гуманітарної допомоги й реабілітації та антистигматичні кампанії (Johari, Azim & Wahid, 2025).

І. Бесєдін, стверджує, що гуманітарна допомога у сучасному світі є незамінним інструментом, завдяки якому відбувається формування та розподіл коштів, інших ресурсів серед держав, серед людей, які в силу різних обставин опинилися у складних життєвих обставинах, що не дозволяють їм належним чином задовільнити свої життєві потреби (Бесєдін, 2025). Опираючись на думку автора, ми можемо зазначити що забезпечення базових потреб вразливих груп населення, осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, у тому числі – бездомних осіб, можливе через надання гуманітарної допомоги.

Розглядаючи питання реалізації програм гуманітарної допомоги вразливим групам населення, науковці М. Лехолетова, Т. Лях, Т. Спіріна, виділили основні напрямки гуманітарної допомоги: покриття базових потреб; допомога вразливих домогосподарств, створення нових джерел доходу та підтримки людей у досягненні прожиткового мінімуму; підтримка локальних гуманітарних ініціатив у громадах; забезпечення доступу до необхідної медичної допомоги, соціальних та інших необхідних послуг; надання послуг соціально-психологічної підтримки та захисту дітей, молоді та дорослих на рівні громади (Спіріна, Лехолетова та Лях, 2025). Вважаємо, що підготовка та реалізація програм гуманітарної допомоги бездомним особам дозволить не лише забезпечити їх базові потреби, а й сприятиме попередженню бездомності.

На сьогодні в різних країнах світу існує широкий спектр підходів до вирішення проблем бездомності та напрацьований дієвий механізм соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам. Нами було проаналізовано досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам в європейських країнах, зокрема, Фінляндії, Швеції, Франції та Польщі, через наявні в них приклади як провідних, так і перехідних моделей у сфері соціальної підтримки і різний рівень розвитку системи соціального захисту бездомних осіб. Систематизація європейського досвіду соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам подана у таблиці 1.

Розкриємо детальніше ефективні моделі, стратегії і практики соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам за результатами проведеного аналізу.

Однією із провідних країн у сфері соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам є Фінляндія, завдяки успіху впровадження моделі «Житло перш за все» (Housing First) у 2008 році, що надала бездомним особам не лише житло, а й підтримку для адаптації до нормального життя. Окрім забезпечення житлом, модель спрямована на зміцнення здоров'я та благополуччя, підтримку мереж соціальної підтримки та інтеграцію в громаду, а також участь у значущих заходах. Впровадження моделі керувалося національними програмами боротьби з бездомністю, які допомогли створити більш доступне житло, найняти та навчити спеціалістів із соціального житла, налагодити використання досвідчених експертів у роботі з бездомними особами та інвестувати кошти в запобігання бездомності.

Завдяки цим програмам модель «Житло перш за все» утвердилася у фінській роботі з бездомними особами. Дана модель впроваджується державою, соціально-побутовими регіонами, муніципалітетом чи містом, компаніями, організаціями, компаніями з нерухомості, власниками нерухомості та забудовниками.

Таблиця 1: Європейський досвід соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам

Країна	Визначення поняття «бездомна особа»	Зміст соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам
Фінляндія	особа, яка не має договору оренди житла або не має житла, або спить на вулицях і під'їздах, або які проживають у закладах, або, які тимчасово проживають у родичів чи знайомих	<ul style="list-style-type: none"> - модель «Житло перш за все» (Housing First); - програма з усунення тривалої бездомності до 2027 року; - забезпечення житлом (постійне, доступне, підтримане, тимчасове та екстремне житло); - надання соціальних, медичних послуг та низькопорогових послуг трудової діяльності; - профілактика бездомності; - індивідуальні служби підтримки; - низькопорогові денні центри; - вулична соціальна робота; - гуманітарна допомога.
Швеція	особа, яка не має постійного житла через економічну вразливість, або соціальні проблеми (зловживання психоактивними речовинами, психічні захворювання та відсутність соціальної підтримки)	<ul style="list-style-type: none"> - інформаційно-роз'яснювальна діяльність та підтримка бездомних осіб; - картування бездомних осіб; - екстремне житлове втручання; - підтримуюче проживання; - довгострокові житлові рішення; - захищене житло; - аутріч-робота; - гуманітарна допомога; - модель «Житло перш за все» (Housing First); - модель «Ланцюг догляду» (Care Chain); - залучення громади; - сектор ідей.
Франція	людина, яка не має даху над головою, яка не захищена від зовнішнього світу	<ul style="list-style-type: none"> - План «Житло перш за все» («Housing First»); - Національна гаряча лінія допомоги та консультації для бездомних осіб; - інструмент на вкладці Guide мобільного додатку Entourage; - спеціальна допомога, яка передбачає покриття витрат на охорону здоров'я та медичну допомогу бездомним особам; - соціальна та фінансова підтримка бездомних осіб; - гуманітарна допомога; - профілактика бездомності; - послуги мобільних команд / соціальних служб, комплексних служб прийому та орієнтування, центрів денного догляду; - номер 115, який є державною службою екстреної допомоги; - патрульні виїзди/обходи; - Паризька програма «Premières Heures».

Польща	особа, яка не проживає в житловому приміщенні у значенні положень про захист прав орендарів та комунального житлового фонду та не зареєстрована на постійне проживання у значенні положень про реєстр населення, а також особа, яка не проживає в житловому приміщенні та зареєстрована на постійне проживання в приміщенні, в якому проживання неможливе	<ul style="list-style-type: none"> - індивідуальна програма виходу з бездомності; - програма допомоги бездомним особам (Program pomocy osobom bezdomnym»); - підтримка та активізація бездомних осіб; - програми незалежності; - забезпечення житлом; - гуманітарна допомога; - представництво інтересів бездомних осіб.
--------	---	---

Джерело: складено авторами самостійно

Наразі у Фінляндії реалізується програма з усунення тривалої бездомності до 2027 року. Основними цілями та результатами програми є: ліквідація тривалої бездомності до 2027 року; доступне та субсидоване державою житло, включно з необхідними невеликими житловими одиницями, що підтримуються, було виділено особам, які довго не мають житла в містах програми; послуги підтриманого житла відповідають потребам користувачів; міста та райони соціального забезпечення мають спільні плани впровадження щодо усунення тривалої бездомності; на муніципальному рівні та на рівні соціальної сфери існує розгалужена мережа співпраці для усунення та запобігання тривалої бездомності; між містами, територіями соціального забезпечення та державою було створено спільну робочу модель, за допомогою якої робота проти тривалої бездомності буде налагоджена на рівні, який гарантуватиме, що довгострокова бездомність не збільшиться після періоду програми (Asunnottomuus - Y-Säätiö, б. д.)

Фінська модель соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам включає забезпечення різними варіантами житла, а саме: постійне житло (відповідно до потреб і обставин бездомних осіб); доступне житло (400 000 субсидованих державою орендних квартир, які надаються бездомним особам в оренду); підтримане житло (соціальна послуга, призначена для людей, які потребують підтримки з житлом, наприклад, через тривалу бездомність, зловживання психоактивними речовинами, проблеми з психічним здоров'ям чи з інших причин); тимчасове житло (короткотривале житлове рішення на один-три місяці, яке надається на основі оцінки потреб і допомагає бездомним особам перейти до більш постійного варіанту житла); екстрене житло (короткотривале рішення на одну або дві ночі, яке надається навіть без документів особи); надання консультацій з питань бездомності, підтримки житла; надання соціальних та медичних послуг від притулків для бездомних осіб та житлово-комунальних

служб; функціонування індивідуальних служб підтримки, які передбачають індивідуальну підтримку щодо вирішення різноманітних проблем у житті бездомної особи; здійснення профілактики бездомності (профілактичні заходи щодо визначення ризику бездомності та важливості раннього втручання та підтримки); здійснення низькопорогової трудової діяльності, яка передбачає зміцнення/врахування сильних сторін і навичок бездомної особи та підвищення рівня інклюзії відповідно до її здібностей і цілей; робота за принципом нормальності – нормальні договори оренди житла та отримання соціальних та медичних послуг; функціонування низькопорогових денних центрів, які надають легкодоступні послуги (харчові та гігієнічні послуги, соціальну підтримку, забезпечення соціальної взаємодії, залучення до участі у заходах); діяльність вуличних соціальних працівників, які працюють на вулицях, у торгових центрах, житлових будинках та на пунктах продовольчої допомоги (Asunnottomuus - Y-Säätiö, б. д.; Asunnottomien palvelut, б. д.). Так, можемо зазначити, що в Фінляндії функціонує ефективний механізм соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам, який передбачає надання житла без попередніх умов, надання інформаційних, соціальних і медичних послуг та допомоги з працевлаштування, проведення профілактики бездомності, що забезпечує зменшення явища бездомності.

Ефективні підходи до соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам демонструє Швеція. Важливу роль у запобіганні бездомності як на структурному, так і на індивідуальному рівні відіграють соціальні служби та служби екстреної соціальної допомоги. Соціальні служби проводять роз'яснювальну роботу та надають підтримку бездомним особам.

В законодавстві Швеції, зокрема, в Законі «Про соціальні послуги» (SoL) зазначено, що до обов'язків комітету соціального захисту входить проведення інформаційно-пропагандистської діяльності, надання інформації про соціальні послуги та надання допомоги окремим особам і групам. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність має бути особливо зосереджена на окремих особах і групах, які з різних причин можуть потребувати підтримки соціальних служб і які самі не звертаються за необхідною допомогою. Активна аустріч-робота часто є необхідною умовою для охоплення бездомних осіб і можливості запропонувати їм індивідуальні заходи (Sverige lag, 2001).

Муніципалітети Швеції у роботі з бездомними особами використовують різні форми допомоги: картування бездомних осіб у муніципалітеті з метою отримання даних та стратегічної роботи з бездомними особами; залучення громади до надання допомоги бездомним особам; екстрене втручання; довгострокові рішення щодо житла на основі потреб бездомних осіб. Соціальні служби не відповідають за надання житла бездомним особам вони лише можуть поінформувати про те, як оформити житло та надати практичну підтримку. Після прийняття рішення про допомогу бездомним особам соціальні служби можуть запропонувати різні форми допомоги, які включають житлові інтервенції з різними видами підтримки, а саме:

– Екстрене житлове втручання (вирішення житлової ситуації в надзвичайній ситуації і не є довгостроковим рішенням). Воно включає надання притулків та екстреного житла, які забезпечують бездомних осіб їжею та житлом на короткий період часу, а також допомогу на проживання в готелях і гуртожитках у зв'язку з гострою проблемою бездомності.

– Підтримуюче проживання (забезпечення житлом бездомних осіб, які залежні від психоактивних речовин). Підтримуюче проживання для дорослих – це втручання, яке оцінюється за допомогою соціального забезпечення, і не є постійним вирішенням житлової ситуації. Проживання з підтримкою може здійснюватися муніципалітетами, приватними закладами догляду та організаціями.

– Довгострокові житлові рішення. У багатьох муніципалітетах Швеції відчувається дефіцит житла, тому для отримання дозволу до наймача висуваються високі вимоги. Оскільки все більше і більше людей залишаються поза звичайним ринком житла, соціальні служби відіграють дедалі важливішу роль як орендодавців на так званому вторинному ринку житла. Вторинний ринок житла – це пропозиції муніципалітетів щодо житлових рішень для людей, які з різних причин не схвалені як орендарі на звичайному ринку житла. Зазвичай це означає, що муніципалітет орендує будинок переважно у муніципальної чи приватної житлової компанії та здає будинок у вторинну оренду мешканцю. Проживання та договір часто пов'язані з особливими умовами. У багатьох випадках мета полягає в тому, щоб вторинний договір міг перетворитися на звичайний основний договір, якщо житло експлуатувалося протягом більш тривалого періоду часу. У різних муніципалітетах ці будинки називаються по-різному (соціальними контрактами, пробними квартирами, перехідними квартирами, опорними квартирами).

– Захищене житло (надається з метою тимчасового захисту осіб, які перебувають у гострій, іноді небезпечній для життя ситуації).

У Швеції існують різні робочі моделі, спрямовані на те, щоб допомогти дорослим із психосоціальними проблемами позбутися бездомності. Модель «Житло перш за все» (Housing First) і модель «Ланцюг догляду» (Care Chain) – це дві моделі, рекомендовані в національних рекомендаціях Національної ради охорони здоров'я та соціального забезпечення щодо догляду та підтримки бездомних осіб, в тому числі бездомних осіб залежних від психоактивних речовин. Основна ідея моделі «Житло перш за все» полягає в тому, що бездомні особи, повинні спочатку отримати власний дім, а потім пропонувати гнучку та індивідуально розроблену підтримку. Натомість модель «Ланцюг догляду» передбачає спочатку лікування залежності від психоактивних речовин, а потім вже забезпечення власним житлом на різних етапах (аутріч-робота з пропозицією бездомній особі розміщення в притулку, екстреного житла або низькопорогового житла; мотивування до лікування або проживання в підтримуючому житлі для догляду; забезпечення тимчасовим житлом – тимчасові притулки, будинок на півдорозі, квартира для навчання, соціальна квартира; допомога в отриманні власного житла. Просування бездомної особи по ланцюгу догляду є умовним і залежить від дотримання особою встановлених умов тверезості та дотримання планів лікування.

Також у Швеції функціонує Центр проти безпритульності, який спрямовує свою діяльність на інформування бездомних осіб про заходи та послуги на які вони мають право; надання житлових консультацій (індивідуальні чи групові) та коучингу з питань житла (індивідуальну допомогу в пошуку житла); на надання юридичних консультацій та підтримку (наприклад, з оформленням документів чи зверненням до органів влади) (Socialjourgen, б. д.).

В системі соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам Швеції значну роль відіграє Сектор ідей, що складається з різноманітних волонтерських організацій і неформальних мереж, які намагаються підтримати та допомогти людям у вразливих ситуаціях, в тому числі і бездомних осіб. Ідейний сектор є організаційно незалежним від державного сектору та ведеться в некомерційних асоціаціях, кооперативах, громадах, фондах або подібних асоціаціях. Діяльність Сектору ідей передбачає забезпечення базових потреб (їжа, можливість прийняти душ і випрати одяг, проживання) та проведення заходів, спрямованих на покращення соціальної участі бездомних осіб (Insatser vid hemlöshet, б. д.). Серед таких ініціатив є: створення холодильників «Солідарність» (їжу здають ресторани, продуктові магазини та приватні особи, і їх може забрати будь-хто, хто хоче); Сходи вниз (кава та сніданок для бездомних осіб, надання пакетів з продуктами, творчі заходи); Будинок Хульди (місце зустрічі жінок, які не мають постійного житла, можливість прийняти душ, випрати одяг і недорого пообідати); Сніданок Café Vaasa (надання сніданків бездомним особам чотири рази на тиждень, забезпечення можливості прийняти душ і випрати одяг, роздача одягу і взуття); Центр мрії (щоденна роздача їжі); Фонд Браке Діяконі (Bräcke Diakonien) (надає послуги «особистий представник», яка передбачає надання підтримки від особистого представника, щоб отримати необхідні послуги та допомогу, забезпечує супроводом до лікаря та підтримку контактів з різними інстанціями) (Socialjouren, б. д.).

У Швеції, так само як і у Франції функціонує Армія порятунку. Вона надає широкий спектр заходів, які спрямовані на задоволення основних потреб бездомних осіб (фізичних, розумових, духовних та соціальних). Армія порятунку забезпечує продуктами харчування бездомних осіб; екстремим та підтримуючим житлом (прихисток та підтримка у вирішенні проблем пов'язаних із залежностями, психічним здоров'ям, фінансовими труднощами); здійснюється роз'яснювальна діяльність (зупинка «Армія порятунку» – це мобільні станції для інформаційної діяльності на центральних вокзалах щодо інформування бездомних осіб та мотивування їх до звернення за допомогою до соціальних служб у своєму муніципалітеті); надання квартир бездомним особам, які проходили лікування від токсикоманії; кол-центр Eken; соціальні центри (допомога з їжею, одягом, певна фінансова допомога, консультації, бесіди). Окрім, цього Армія порятунку надає міжнародну допомогу у вигляді гуманітарної допомоги бездомними особам в усьому світі, приділяючи особливу увагу Малаві та Кенії (Frälsningsarméns arbete för hemlösa, б. д.). Таким чином, можна зазначити, що у Швеції при наданні соціальної підтримки та гуманітарної допомоги акцент робиться на співпраці соціальних служб, громадських організацій та сектору ідей. Така взаємодія є важливою для привернення уваги й надання підтримки та допомоги бездомним особам, які живуть у вразливих умовах.

У Франції, так само як і у Фінляндії та Швеції, для вирішення житлових проблем бездомних осіб реалізується модель «Житло перш за все» («Housing First»). На основі цієї моделі було розроблено план «Житло перш за все», який затверджено президентом Республіки у 2017 році. В межах цього плану Франція робить наголос на першочерговому доступі бездомних осіб до житла з метою їхньої реінтеграції. План «Housing First» розглядається, як структурна реформа для боротьби з безпритульністю та передбачає: доступ до соціального житла (соціальне житло виділяється із загального житла); розвиток пропозиції

адаптованого житла: оренда посередницьких місць (посередництво в оренді – це система, яка дозволяє за допомогою втручання третьої соціальної сторони (оператора, організацій, затверджених державою, або асоціації, затвердженої державою), забезпечити та спростити відносини між орендарем та орендодавцем; заснований на принципі солідарності (житло здається в оренду домогосподарствам, які перебувають у дуже нестабільному становищі); місця сімейного пансіонату (соціальний пансіонат – це заклад, призначений для розміщення, без будь-яких умов тривалості, осіб, соціальна та психологічна ситуація яких ускладнює доступ до звичайного житла (Logement d'abord..., б.д.).

Крім цього, у Франції бездомним особам надаються різноманітні форми соціальної підтримки та гуманітарної допомоги, зокрема: спеціальна допомога, яка передбачає покриття витрат на охорону здоров'я та медичну допомогу бездомним особам; соціальна та фінансова підтримка бездомних осіб та тих, хто перебуває в нестабільному становищі; надання інформаційних консультацій в межах функціонування Національної гарячої лінії допомоги та консультації для бездомних осіб; інформування бездомних осіб про можливості отримання різних видів допомоги у Центрі соціальних дій муніципалітету або в уповноваженій асоціації; гуманітарна допомога (харчування, одяг, речі першої необхідності); профілактика бездомності – розроблено інструмент на вкладці Guide мобільного додатку Entourage, за допомогою якого бездомні особи, або особи, які опинились в кризових ситуаціях можуть отримати інформацію, щодо того до кого звернутись за допомогою у їхній ситуації (Logement d'abord ..., б. д.; Les aides sociales en France..., б. д.). Також в Франції діє Паризька програма «Premières Heures», яка має на меті допомогти бездомним людям повернутися до роботи шляхом поступового відновлення економічної активності (Lacoste, 2023).

На основі міжнародного та національного законодавства щодо прав людей у Франції було розроблено «Декларацію прав бездомних» Фондом Аббе П'єра спільно з Feantsa та Європейською федерацією національних асоціацій, що працюють з бездомними особами. Декларація включає право на житло бездомних осіб, повагу до дому та особистого майна, здатність вільно пересуватися та займати громадський простір, свободу практикувати практики виживання, такі як збирання чи жебракування, задоволення основних прав (їжа, прання, наявність адреси), доступ до соціальних прав (медичне страхування, освіта, доступ до банківського рахунку, право голосу, право на недискримінацію, захист персональних даних) (Comment aider les sans-abris..., б. д.).

У Франції, як і в інших вище зазначених країнах, активну роль у соціальній підтримці та гуманітарній допомозі бездомним особам відіграє громадський сектор. **Французький Червоний Хрест є провідним оператором соціальних служб екстреної допомоги у Франції.** Система надзвичайних ситуацій Французького Червоного Хреста поєднує прийом, інформацію та заходи негайного реагування на життєво важливі потреби бездомних осіб. Зокрема, мобільні команди соціальних служб, комплексні служби прийому та орієнтування, центри денного догляду, які пропонують послуги харчування, гігієни, номер 115, який є державною службою екстреної допомоги. Також здійснюються патрульні виїзди/обходи під час яких фахівці надають моральну підтримку та екстрену матеріальну допомогу, роздають гарячі напої та їжу, одяг, ковдри, засоби гігієни, налагоджують взаємодію з бездомними особами, інформують їх про можливість розміщення в центрі екстреного розміщення,

перенаправляють до лікарень. В центрі екстреного розміщення (CHU) бездомні особи можуть скористатися одномісною кімнатою на ніч. На місці соціальний працівник проводить первинну діагностику та пропонує соціальну підтримку, адаптовану до потреб конкретної особи (*Samu social et équipes mobiles...*, б. д.).

У Франції серед яскравих прикладів соціальних ініціатив Фонду Армії порятунку (яка присутня в 134 країнах світу та організовує соціальні акції, щоб допомогти людям, які опинилися в ситуації соціальної ізоляції, зокрема бездомним особам), можна виділити: Операцію «Привіт» у Парижі (передбачає роздавання їжі бездомним особам та спілкування з ними, що дає можливість бездомним особам відчути себе потрібними та не ізольованими); Соціальний ресторан «*Béthanie*» в Ніцці (передбачає щоденне надавання повноцінної гарячої їжі людям, які живуть на вулицях); пункти прийому бездомних (денні центри, які надають підтримку та допомогу в пошуку житла, надають можливість бездомними особам помитися, випрати білизну, отримати адміністративний дозвіл, підзарядити мобільний телефон); центри розміщення (забезпечують розміщення бездомних людей та надають їм медичний супровід, профорієнтаційні послуги, засоби гігієни, роздягальні, зони відпочинку та ін.) (*Association SDF...*, б. д.). Отже, можна зазначити, що у Франції головний акцент робиться на гуманітарній допомозі, забезпечені житлом бездомних осіб з метою їх інтеграції та соціальному супроводі у пошуку житла.

Соціальна робота з бездомними в Польщі передбачає роботу з індивідуальним випадком (бездомна особа вступає у відносини з конкретним соціальним працівником, який разом із самою бездомною особою готує, контролює та виконує індивідуальний план роботи).

Допомога бездомним особам також здійснюється відповідно до Програми допомоги бездомним (*Program pomocy osobom bezdomnym*, 2024), яка передбачає: попередження безпритульності шляхом проведення профілактичних заходів; проведення заходів із втручання та активізації, спрямованих на бездомних осіб; підтримка організацій в адаптації та наданні послуг бездомним особам відповідно до чинних стандартів; мотивація на впровадження нових рішень у сфері допомоги бездомним особам.

На базі Центрів соціального захисту функціонує відділ підтримки та активізації бездомних осіб, де соціальні працівники відділу надають допомогу шляхом: запобігання процесам маргіналізації, соціальної ізоляції та протидії негуманним та дискримінаційним практикам щодо бездомних осіб; підтримки бездомних осіб у зміцненні або відновленні їх здатності самостійно функціонувати в суспільстві; допомоги бездомній особі у використанні її прав і ресурсів для покращення її ситуації; представництва інтересів бездомних осіб, посередництва у взаємодії між бездомною особою та установами; підтримки бездомних осіб, які потребують догляду шляхом побудови мережі підтримки через активізацію середовища (родини, місцевої громади, громадських та недержавних установ); проведення діагностичних заходів; проведення тренінгів соціальних навичок та супровід бездомної особи у процесі проведення заходів; роботи з особами, які перебувають у нежитлових приміщеннях та інших місцях скупчення бездомних осіб (проведення вуличної роботи, спрямованої на охоплення осіб, які не охоплені діяльністю системи допомоги та включення цих осіб до системи соціальної допомоги та інших установ соціальної політики); проведення спільно з правоохоронними органами профілактичних заходів серед

бездомних громадян, спрямованих на попередження загрози їх здоров'ю та життю (проведення «зимових акцій»); розробки спільно з бездомною особою Програми незалежності, Індивідуальної програми виходу з бездомності та підтримки у вирішенні її життєвих проблем; співпраці з організаціями та установами, що діють у місцевій громаді, з метою пом'якшення та вирішення проблем пов'язаних із феноменом бездомності; організації різноманітних форм допомоги (реалізація соціальних проєктів, які відповідають мінливим потребам бездомних осіб); проведення групових форм соціальної роботи з бездомними особами, адаптованих до їх потреб; сприяння функціонуванню на ринку праці бездомним особам працездатного віку; ведення соціального обліку бездомної особи; співпраці з Департаментом стратегії та розвитку соціальних послуг у сфері проєктів та ініціатив, спрямованих на створення та оновлення пакетів послуг для бездомних осіб (Program pomocy osobom bezdomnym, 2024; Dział Wsparcia i Aktywizacji Osób Bezdomnych..., б. д.; Organizacje..., б.д.).

Для забезпечення житлом у Польщі бездомним особам надаються притулки. Зокрема, особам, які уклали соціальний договір, цілодобовий тимчасовий притулок та послуги, спрямовані на посилення соціальної активності, вихід з бездомності та здобуття самостійного життя. Основними завданнями притулку є: забезпечення проживання в умовах, що гарантують захист життя і здоров'я; забезпечення необхідним одягом, засобами особистої гігієни, гарячим харчуванням. Забезпечення тимчасового притулку може здійснюватися шляхом надання тимчасової допомоги (у вигляді місця проживання), що дозволяє їм провести нічліг в умовах, що гарантують захист життя й здоров'я та у вигляді будинку-обігріву, що забезпечує екстрене безпечне перебування в опалювальних приміщеннях, обладнаних сидячими місцями.

Також, для бездомних осіб створюються спеціально облаштовані помешкання «квартири для тренінгів», яких у Польщі таких місць налічується 1300. Це невеликі помешкання, серед нормальних квартир, де бездомні після надання психологічної допомоги по-новому навчаються жити в квартирі, ходити на роботу, мити посуд, прати, прибирати тощо) (Dział Wsparcia i Aktywizacji Osób Bezdomnych..., б. д.).

Ключову роль у наданні допомоги бездомним особам у Польщі відіграють неурядові організації (Благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас-Польща», Християнська Благодійна Асоціація), які строюють притулки для бездомних осіб, надають гаряче харчування, одяг, психологічну підтримку). На базі Асоціації взаємодопомоги «Агапе» функціонують притулки для бездомних і притулки з послугами догляду, волонтерський центр, центр вуличної соціальної роботи. Фахівці здійснюють навчання, проводять семінари та заходи з активізації громади (професійні і соціальні) для соціально ізольованих людей. Асоціація МОНАР утримує притулки, їдальні та будинки-інтернати для бездомних осіб і надає спеціалізовану юридичну, психологічну та соціальну допомогу. Для бездомних осіб, які мають залежності, існують стаціонарні терапевтичні програми (Organizacje..., б.д.).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналізуючи ефективні моделі, стратегії і практики європейських країн щодо соціальної підтримки та гуманітарної допомоги бездомним особам, ми визначили, що у всіх проаналізованих нами країнах першочерговим завданням у

роботі з бездомними особами є забезпечення житлом (постійним, тимчасовим та екстреним). Також серед основних напрямків роботи є надання гуманітарної допомоги з метою забезпечення базових потреб (їжа, одяг, ковдри, засоби гігієни, можливість випрати одяг, прийняти душ); забезпечення вільного доступу до соціальних та медичних послуг; здійснення соціальної підтримки з метою реінтеграції та повернення до нормального життя; вулична соціальна робота (гуманітарна допомога, налагодження взаємодії з бездомними особами, інформаційно-роз'яснювальна діяльність, інформування про можливості житла та сприяння в отриманні житла і медичної допомоги); допомога з працевлаштуванням; заходи спрямовані на профілактику бездомності.

Вважаємо, що підвищення якості соціальних послуг і зменшення масштабів бездомності в Україні можливе шляхом адаптації європейського досвіду в українських умовах через: налагодження міжсекторальної взаємодії у наданні допомоги бездомним особам, комплексності послуг враховуючи індивідуальні потреби бездомних осіб, створення безпечного, інклюзивного та сприятливого середовища для профілактики вразливості, соціально виключених та дискримінації бездомних осіб.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі представництва інтересів бездомних осіб в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

Бесєдін, І. (2025). Допомога ООН та гуманітарні фонди у світі. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. (1). 825–830. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.137>

Спіріна, Т., Лехолетова, М., Лях, Т. (2025). Гуманітарні програми допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 1(56). С. 228–233. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.228-233>

Andrade de Souza, A., Jorge Martins, A. L., Drummond Marques da Silva, G., de Moraes Teixeira Vilela Dantas, A. C., Alves Marinho, R., da Matta Machado Fernandes, L., Miranda Magalhães Júnior, H., Debortoli, W., Paes-Sousa, R. (2024). Study on access to social protection policies by homeless people during the COVID-19 pandemic. *European Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae144.2164>

Asunnottomuus - Y-Säätiö. (б. д.). Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus/>

Asunnottomien palvelut. (б. д.). Helsinki. <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-ja-taloudellinen-tuki/asunnottomien-palvelut>

Association SDF : l'Armée du Salut vient en aide aux sans-abris | Armée du Salut. (б. д.). Armée du Salut : Organisation humanitaire en France | Armée du Salut. <https://www.armeedusalut.fr/actions-sociales/exclusion/association-sdf>

Busch-Geertsema, V., Culhane, D. Suzanne & Fitzpatrick, S. (2016). Developing a global framework for conceptualising and measuring homelessness. *Habitat International*. 55. 124–132.

Cendrowicz, D. (2017). Osoba bezdomna jako element społecznego otoczenia administracji publicznej. *Przegląd Prawa i Administracji*. (111). 13–27. <https://doi.org/10.19195/0137-1134.111.2>

Comment aider les sans-abris : Les associations et les outils. (б. д.). Aide-Sociale.fr. <https://www.aide-sociale.fr/comment-aider-sdf/>

Chareyron, S. & Domingues, P. (2018). Take-Up of Social Assistance Benefits: The Case of the French Homeless. *Review of Income and Wealth*. 64(1). 170–191. [10.1111/roiw.12274](https://doi.org/10.1111/roiw.12274)

Dział Wsparcia i Aktywizacji Osób Bezdomnych - BIP Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaworznie. (б. д.). Dane teleadresowe - BIP Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaworznie. <https://mops.bip.jaworzno.pl/strony/433.dhtml>

Frälsningsarméns arbete för hemlösa. (б. д.). Frälsningsarmén. <https://www.fralsningsarmen.se/socialt-arbete/for-manniskor-i-utsatthet/hemloshet/vart-arbete-for-personer-i-hemloshet/>

Hulterström, I. (2023). *Arbetet med hemlösa : en kvalitativ intervjustudie kring betydelsen av ideella och kommunala verksamheters kontakt till hemlösa individer samt samverkan sinsemellan dessa verksamheter.* (55). <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1829663/FULLTEXT02.pdf>

Insatser vid hemlöshet. (б. д.). Kunskapsguiden. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/hemloshet/insatser-vid-hemloshet/>

Jakobsson, M. (2023). *Socialtjänstens roll att åtgärda hemlöshet : en kvalitativ studie om socialtjänstens ansvarsroll gällande målgruppen hemlösa* Social services role in addressing homelessness. (38). <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1818298/FULLTEXT03.pdf>

Johari, M., Azim, N. & Wahid, H. (2025). Classification of the Homeless as one of Asnaf Zakat: A Case Study of the Federal Territory of Kuala Lumpur. *International Journal of Research and Innovation in Social Science.* VIII(XII). 4273-4287. 10.47772/IJRISS.2024.8120357

Kamppila, V. (2024). Report 2/2024: Homeless people 2023. *The Housing Finance and Development Centre of Finland (Ara).* 23. <https://www.varke.fi/en/media/101>

Lacoste, L. (2023). Insérer les personnes sans abri par le travail. Un dispositif aux prises avec les catégories de «sans-domicile» et «sans-abri». *Revue française des affaires sociales.* (1). 225–245. <https://doi.org/10.3917/rfas.231.0225>

Logement d'abord : le plan quinquennal pour le logement d'abord et la lutte contre le sans-abrisme | Ministère Aménagement du territoire Transition écologique. (б. д.). Ministère Aménagement du territoire Transition écologique. <https://www.ecologie.gouv.fr/politiques-publiques/logement-dabord-plan-quinquennal-logement-dabord-lutte-contre-abrisme>

Les aides sociales en France : comment y avoir accès quand on est SDF ? (б. д.). Lutte contre la précarité et l'exclusion sociale | Association Entourage. <https://www.entourage.social/blog/les-aides-sociales-en-france-comment-y-avoir-acces-quand-on-est-sdf>

Mikołajczyk, M., Grudziwska, E. (2018). Osoby bezdomne a ich poczucie godności osobistej. *Niepelnosprawność.* (31). 185–197. <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/niepelnosprawnosc/article/view/8190>

Muller, É. (2023). La SDF, la loi, le travailleur social et sa stagiaire. *Lien social.* 1350. <https://www.lien-social.com/La-SDF-la-loi-le-travailleur-social-et-sa-stagiaire>

Organizacje - Towarzystwo Brata Alberta - organizacja dobroczynna, pomoc bezdomnym i ubogim. (б. д.). Strona Główna - Towarzystwo Brata Alberta - organizacja dobroczynna, pomoc bezdomnym i ubogim. <https://www.bratalbert.org/bezdomnosc/organizacje>

Program pomocy osobom bezdomnym. (2024). Warszawa. 17. <https://www.gov.pl/web/rodzina/pokonac-bezdomnosc-program-pomocy-osobom-bezdomnym-edycja-2024>

Socialjouren. (б. д.). Center mot hemlöshet. <https://centermothemloshet.goteborg.se/vagar-ur-hemloshet/socialjouren>

Sverige lag. (2001) Socialtjänst. <https://lagen.nu/2001:453>

Samu social et équipes mobiles | Croix-Rouge française. (б. д.). Croix-Rouge française : engagez vous à nos côtés. <https://www.croix-rouge.fr/aide-en-situation-d-urgence/samu-social-et-equipes-mobiles>

The Office of the High Commissioner for Human Rights. (2020). *Housing Metadata* <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/homelessness.pdf>

Universal Declaration of Human Rights. (б.д.). United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

SOCIAL WORK WITH HOMELESS POPULATIONS ACROSS EUROPE: APPROACHES TO SOCIAL SUPPORT AND HUMANITARIAN RESPONSE

Alina DULIA, doctor of Philosophy, specialty 231 Social work, Senior Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; a.dulia@kubg.edu.ua

Maryna LEKHOLETOVA, PhD in pedagogy, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; m.lekholetova@kubg.edu.ua

Tetiana LIAKH, PhD in Pedagogy, Professor, Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Faculty of Psychology, Special Education and Social Work Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; t.liakh@kubg.edu.ua

Abstract. *The problem of homelessness is one of the most acute and social problems of society that exists in the world. The study of foreign experience in the field of supporting homeless people is extremely valuable for improving national policies and practices of social work.*

The purpose of the article is to analyze the European experience of social support and humanitarian assistance to homeless people in order to identify effective models, strategies and practices that can be adapted to Ukrainian conditions to improve the quality of social services and reduce the scale of homelessness.

The authors consider the essence of the concept of "homeless person" abroad, in particular, in the countries of the European Union (Finland, Sweden, France, Poland). The experience of social support and humanitarian assistance to homeless people in the indicated countries is systematized, since they have examples of both leading and transitional models in the field of social support and they have different levels of development of the system of social protection of homeless people.

It is determined that the main areas of work with homeless people in European countries are: providing housing (permanent, temporary and emergency); providing humanitarian assistance to meet basic needs (food, clothing, blankets, hygiene products, the ability to wash clothes, take a shower); ensuring free access to social and medical services; providing social support for the purpose of reintegration and returning to normal life; street social work (humanitarian assistance, establishing interaction with homeless people, information and awareness-raising activities, informing about housing opportunities and assistance in obtaining housing and medical care); assistance with employment; prevention of homelessness. It has been determined that improving the quality of social services and reducing the scale of homelessness in Ukraine is possible by adapting European experience to Ukrainian conditions (establishing intersectoral interaction in providing assistance to homeless people, comprehensiveness of services taking into account the individual needs of homeless people, creating a safe, inclusive and favorable environment for the prevention of vulnerability, social exclusion and discrimination of homeless people).

Key words: homeless individuals, social work, social services, social support, humanitarian assistance, social projects, international organizations, community.

References

- Biesiedin, I. (2025). UN aid and humanitarian funds around the world. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. (1). 825–830. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.137> [in Ukrainian].
- Spirina, T., Lekholetova, M., Liakh, T. (2025). Humanitarian programs to assist vulnerable groups of the population in wartime conditions in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*. 1(56). C. 228–233. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.228-233> [in Ukrainian].
- Andrade de Souza, A., Jorge Martins, A. L., Drummond Marques da Silva, G., de Moraes Teixeira Vilela Dantas, A. C., Alves Marinho, R., da Matta Machado Fernandes, L., Miranda Magalhães Júnior, H., Debortoli, W., Paes-Sousa, R. (2024). Study on access to social protection policies by homeless people during the COVID-19 pandemic. *European Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae144.2164>
- Asunnottomuus - Y-Säätiö. (б. д.). Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/asunto-ensin/asunnottomuus-kodittomuus/>
- Asunnottomien palvelut. (б. д.). Helsinki. <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-ja-taloudellinen-tuki/asunnottomien-palvelut>
- Association SDF : l'Armée du Salut vient en aide aux sans-abris | Armée du Salut. (б. д.). Armée du Salut : Organisation humanitaire en France | Armée du Salut. <https://www.armedusalut.fr/actions-sociales/exclusion/association-sdf>
- Busch-Geertsema, V., Culhane, D. Suzanne & Fitzpatrick, S. (2016). Developing a global framework for conceptualising and measuring homelessness. *Habitat International*. 55. 124–132.
- Cendrowicz, D. (2017). Osoba bezdomna jako element społecznego otoczenia administracji publicznej. *Przegląd Prawa i Administracji*. (111). 13–27. <https://doi.org/10.19195/0137-1134.111.2>
- Comment aider les sans-abris : Les associations et les outils. (б. д.). Aide-Sociale.fr. <https://www.aide-sociale.fr/comment-aider-sdf/>
- Chareyron, S. & Domingues, P. (2018). Take-Up of Social Assistance Benefits: The Case of the French Homeless. *Review of Income and Wealth*. 64(1). 170–191. [10.1111/roiw.12274](https://doi.org/10.1111/roiw.12274)
- Dział Wsparcia i Aktywizacji Osób Bezdomnych - BIP Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaworznie. (б. д.). Dane teledadresowe - BIP Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jaworznie. <https://mops.bip.jaworzno.pl/strony/433.dhtml>
- Frälsningsarméns arbete för hemlösa. (б. д.). Frälsningsarmén. <https://www.fralsningsarmen.se/socialt-arbete/for-manniskor-i-utsatthet/hemloshet/vart-arbete-for-personer-i-hemloshet/>
- Hulterström, I. (2023). *Arbetet med hemlösa : en kvalitativ intervjustudie kring betydelsen av ideella och kommunala verksamheters kontakt till hemlösa individer samt samverkan sinsemellan dessa verksamheter*. (55). <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1829663/FULLTEXT02.pdf>
- Insatser vid hemlöshet. (б. д.). Kunskapsguiden. <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/hemloshet/insatser-vid-hemloshet/>
- Jakobsson, M. (2023). *Socialtjänstens roll att åtgärda hemlöshet : en kvalitativ studie om socialtjänstens ansvarsroll gällande målgruppen hemlösa* Social services role in addressing homelessness. (38). <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1818298/fulltext03.pdf>
- Johari, M., Azim, N. & Wahid, H. (2025). Classification of the Homeless as one of Asnaf Zakat: A Case Study of the Federal Territory of Kuala Lumpur. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*. VIII(XII). 4273-4287. 10.47772/ijriss.2024.8120357
- Kamppila, V. (2024). Report 2/2024: Homeless people 2023. *The Housing Finance and Development Centre of Finland (Ara)*. 23. <https://www.varke.fi/en/media/101>

Lacoste, L. (2023). Insérer les personnes sans abri par le travail. Un dispositif aux prises avec les catégories de «sans-domicile» et «sans-abri». *Revue française des affaires sociales*. (1). 225–245. <https://doi.org/10.3917/rfas.231.0225>

Logement d'abord : le plan quinquennal pour le logement d'abord et la lutte contre le sans-abrisme | Ministère Aménagement du territoire Transition écologique. (6. д.). Ministère Aménagement du territoire Transition écologique. <https://www.ecologie.gouv.fr/politiques-publicques/logement-dabord-plan-quinquennal-logement-dabord-lutte-contre-abrisme>

Les aides sociales en France : comment y avoir accès quand on est SDF ? (6. д.). Lutte contre la précarité et l'exclusion sociale | Association Entourage. <https://www.entourage.social/blog/les-aides-sociales-en-france-comment-y-avoir-acces-quand-on-est-sdf>

Mikołajczyk, M., Grudzińska, E. (2018). Osoby bezdomne a ich poczucie godności osobistej. *Niepelnosporność*. (31). 185–197. <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/niepelnospornosoc/article/view/8190>

Muller, É. (2023). La SDF, la loi, le travailleur social et sa stagiaire. *Lien social*. 1350. <https://www.lien-social.com/La-SDF-la-loi-le-travailleur-social-et-sa-stagiaire>

Organizacje - Towarzystwo Brata Alberta - organizacja dobroczynna, pomoc bezdomnym i ubogim. (6. д.). Strona Główna - Towarzystwo Brata Alberta - organizacja dobroczynna, pomoc bezdomnym i ubogim. <https://www.bratalbert.org/bezdomnosc/organizacje>

Program pomocy osobom bezdomnym. (2024). Warszawa. 17. <https://www.gov.pl/web/rodzina/pokonac-bezdomnosc-program-pomocy-osobom-bezdomnym-edycja-2024>

Socialjouren. (6. д.). Center mot hemlöshet. <https://centermothemloshet.goteborg.se/vagar-ur-hemloshet/socialjouren>

Sverige lag. (2001) Socialtjänst. <https://lagen.nu/2001:453>

Samu social et équipes mobiles | Croix-Rouge française. (6. д.). Croix-Rouge française : engagez vous à nos côtés. <https://www.croix-rouge.fr/aide-en-situation-d-urgence/samu-social-et-equipes-mobiles>

The Office of the High Commissioner for Human Rights. (2020). *Housing Metadata* <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/homelessness.pdf>

Universal Declaration of Human Rights. (6. д.). United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

Article history:

Received: May 07, 2025

1st Revision: May 15, 2025

Accepted: May 30, 2025